

Um navnaliðin *=inga* í nökrum staðanøvnum í Suðuroynni.

Eftir *Mortan Nolsøe*.

Í einstökum samansettum staðanøvnum í Suðuroynni hava vit ein navnalut *=inga*, *=inga* [ɪŋga], sum ikki kann hava sama uppruna í øllum førum, men má viðhvørt hýsa einum eftirfesti (suffiksi) og viðhvørt einum sjálvstøðugum staðanavnaorði.

Aðalevni okkara í hesum greinastubba er at vísa á nøkur staðanøvn av seinna slagnum, men áðrenn vit fara í holt við tey, skulu vit siga eitt sindur um nøkur staðanøvn av fyrra slagnum.

Hitt nýføroyska eftirfestið *=ing* hevur duplutan uppruna og er sprottið av tveimum norrønum eftirfestum *=ing* og *=ung*, sum bæði nú hava sama framburð [ɪŋg] í Suðuroyarmáli.¹⁾

Sum dømi uppá at norr. eftirfestið *=ing* kann vera ein partur av *=inga* í einum staðanavnaliði, vilja vit nevna hesi staðanøvnini úr Hvalbø: *Villinga=berg*, *=gjógv*, *=nøs*, *=tangi*, sum navnagávuni viðvíkjandi hoyra saman.²⁾ Fyrri navnaliðin *Villinga=*, sum í allari Suðuroynni hevur framburðin [vɪllɪŋga=] og ikki [vɪdɪŋga=],³⁾ kenna vit eisini í staðanøvnum úr hinum oyggjunum, og Chr. Matras setir

1) Viðv. *=ing* og *=ung* í eldri og nýggjari føroyskum, sí: M. Hægstad: Færøymaal, s. 92 og Merkn. 453 s. 93.

2) Sbr. FKortl., M. 43. (FKortl. = Færøernes Kortlægning).

3) Svabo skrivur kortini altíð *Vidlinga=*, sí: Indb., s. 1364 og 1378. — Broytingin *ll > dl* er ikki farin fram altíð í Suðuroyarmáli sum annars í føroyskum, og sum dømi kunnu vit taka orðið *kjallari* [tʃallare].

hann her í samband við eitt (horvið) norr. orð *villingr* m. við merkingini: »vildt Dyr (Faar, Svin el. lign.)«. ¹⁾ Henda týðingin man vera tann beina og fær eisini stuðul av einum øðrum staðanavni *Villingarætt*, ið er navn á einari (niðurlagdari) rætt í Innastahaga í Skálavík. ²⁾

Sum dømi uppá at *-inga* kann eisini týðast av norr. eftirfestinum *-ung* (+ hvørfallsendingina: *a*), kunnu vit taka staðanavnið *Ribbinga=múli* [riββiŋga] [ræbbilda]. ³⁾ Hetta plássið liggur á syðru síðu á Hvannhaga, og fyrri navnað liðurin má greinast av norr. *ribbungr* m.: »tøilesløs, udisciplinert, ryggesløs, voldsom Person« (Fritzner).

Nú skulu vit venda aftur til hitt staðanavnaslagið, har vit halda, at *-inga*, *-ing* ikki kann hava samband við bæði tey nevndu norr. eftirfestini, men má vera ein sjálfstøðugur navnaliður og koma av kallkynsorðinum *endi*. Staðanavnaliðurin *=endi* er vanligur í Suðuroynni og um allar Føroyar, ⁴⁾ men verður, sum vit vita, vanliga framborin [ændi] og í hinum føllunum [ænda]. ⁵⁾ Ljóðvøksturin í teimum fyra staðanøvnum, sum vit skulu kanna, er so statt óvanligur í okkara máli. Tað hevur fyribils ikki eydnast at finna nakað javndømi, sum er heilt líkt við hann í livandi føroyskum máli, men sum vit skulu koma aftur til seinni, man ljóðbroytingin í *=enda* til *-inga* kortini ikki hava verið ókunn í føroyskum heldur enn í nærskyldum málum.

Tey bæði fyrstu staðanøvnini, sum vit halda kunnu greinast av *endi*, eru úr Fámjin og eita *Vatnsinga* [vansiŋga] og *Vatnsinga=møl*, sum við øðrum orðum eru spröttin av eldri

1) Matras: Stednavne paa de færøske Norðuroyar (seinni stytt til: Stn. Norð.), s. 310.

2) Eftir upplýsingum úr brævi frá H. J. Jacobsen, búnaðarráðgevara. Sbr. eisini tað sum H. J. J. skrivur um *villingarættina* í bókaverkinum Føroyar (Kbh. 1958), b. II, s. 204.

3) Sbr. FKortl., M. 47: *Ribbingamúli*. Fyrra framb. hava vit úr Froðbø og hin seinna úr Hvalbø. Báðir formar mugu greinast av einum orði, og Hvalbø-framb. vísir bæði broytingina í til *e* (æ) og *ld* < *nd* < *ng*.

4) Sbr. FKortl., s. 51 ff. (staðanavnalistan).

5) Sbr. Stn. Norð., s. 98.

**Vatnsenda*(*z*) (> **Vatnsinda*(*z*) >). Hyggja vit nú í orða-
bøkur um næstu skyldmál okkara, siggja vit, at okkara
nøvn kunnu berast saman við norr. *vazendi* m.: »Ende af
et Vand« (Fritzner), nýislendskt *vatnsendi* m.: »Enden paa
en Indsø, Søende; Enden paa en Aa« (Blöndal) og nýnorskt
vatsende = *vatsos* m.: »Sted hvor en Elv løber ud af en
Indsø; Søens nederste Ende. Ogsaa kaldet *Vatsende*, m.
(Det sidste er et sædvanlig Stedsnavn, som især i de vest-
lige Egne oftest betegner Vandets nederste Ende)« (Aasen).
Vatnsinga er navn á einum stykki í bønnum,¹⁾ sum liggur
*Teiga=megin*²⁾ — tvs. á syðru síðu á bygdini — og gongur
oman móti sjónum. Mølin niðanfyri stykkið er *Vatnsinga=*
møl, og hon liggur stuttuttanfyri *Rivið*. Tann sum hevur
verið í Fámjin veit, at bygdin er eyðkend av *Rivinum*, sum
gongur frá norðara armi á víkini og yvir í Teigalandið, tí
á háfjørnu, tá ið tað liggur turt, er víkin innanfyri á at líta
sum eitt vatn. Einasta lið á *Rivinum* er *Sundið*, sum liggur
stutt frá Teigalandinum og er ikki meira enn eina árarúmd
til breiddar (ella sum ein stór á). Tá ið vit hoyra, at Fám-
iningar rópa víkina innanfyri *Rivið* *Inni í Vatninum*,³⁾ er
tað einki at ivast í, at navnaliðurin *Vatns=* [*vans=*] í *Vatns=*
inga(*z*) sipar til hetta pettið av víkini, tí annað vatnsnavn,
sum hugsast kann um, er ikki nærhendis. Eftir leguni á
staðanavnaplássum okkara hevur **Vatnsendi* upphavliga verið
navn á landsynningshorninum (*-endanium*) á »*Vatninum*« og
síðan á lendum nærhendis. At hin regluligi hvørfallsform
urin **Vatnsendi* er troðkaður burtur av hvønn og hvørjum
fallsforminum **Vatnsenda* í nøvnum okkara er heldur lægið,

¹⁾ Sí: *Vansinga* í staðanavnavirlitinum í L. F. (III). (L. F. = Leksikon Færoense).

²⁾ Sbr. FKortl., M. 49: *Teigar*.

³⁾ Fámningar vilja vera við, at tað er mógvur á *Rivinum*. Har man
so vatn einaferð hava verið, men nær tað hevur verið, er ein spurn-
ingur, sum vit mugu lata jarðfrøðingarnar greiða. Sum navnið á víkini
innanfyri *Rivið* og okkara nøvn vísa, kann tað úr málsligum sjónar-
miði hava verið vatn har í søguligari tíð.

men slíkar fallbroytingar hava vit fleiri javndømi um.¹⁾ — Ljóðliga kundi ein eisini hugsað sær, at *=a* kemur av *á*, men tó at ein slikur ljóðvøxstur vildi verið regluligur í ljóðlinari støðu, tykist ein slik týðing í aðrar mátar ikki at hóva so væl her.

Mær kunnigt hava vit ikki aðrastaðni í oygni ella í Føroyum nakað staðanavn *Vatnsendi(=a)*, sum vit kunnu bera saman við týðing okkara, men leita vit t. d. til Íslands, Noregs og Svøríkis, siggja vit, at *Vatnsendi*, *Vassend(en)* (vide supra), *Vassända* (eldri *Vatnsända*) eru reiðiliga vanlig garðsnøvn har.²⁾ Í teimum norsku nøvnunum leggja vit til merkis, at navnaliðurin *=ende* er viðhvørt blandaður saman við *=eng*.³⁾ Soleiðis verður t. d. seinni liður í *Vassend* [*ænn*, *ænd*] (Lårdal, Telemark) skrivaður í 1480 *=ende*, men í 1545 *=enng*.⁴⁾ Somuleiðis verður *Vassenden* [*ænninn*] (Surnadal, Nordmøre) fyrstu ferð skrivaður: *Af Watzenda* (AB. 68), men í 1723: *Wasengen*.⁵⁾ Broyingina av *e* til *i* í seinna liði (á *Vassend=*) hava vit eisini í einum norskum navni *Vassendrud* [*va'ssenn*] (Krødsherred, Buskerud), sum verður skrivað í 1617: *Wassinnderud*.⁶⁾

Hini bæði staðanøvnini, sum vit eisini halda mugu greinast av orðinum *endi*, eru úr Froðbø og eita *Uringa* [*ūringa*], ella *Ulinga* [*ūlinga*], *=hálsur* og *=tangi*.⁷⁾ Bæði staðanavna

¹⁾ Sbr. t. d. staðanøvnini: *Hvalbø*, *Froðbø*, *Sunnbø*, *Vág(i)*, *Beinisvørð(u)*, sum øll hava mist hin gamla hvørfallsformin.

²⁾ Sí: F. Jónsson: *Bæjanöfn* (í: *Safn til sögu Íslands og íslenzkra bókmenta að fornu og nýju*, b. IV, Kbh. 1907–1915), s. 565; O. Rygh: *Norske Gaardnavne* (Kri. a 1897 ff.) (stytt: NG.), b. XIX (Fællesregister); E. Hellquist: *Svensk etymol. ordbok* (3. uppl., Lund 1957) stytt: SEO.), undir: *ända*.

³⁾ NG. Indledning, undir: *eng* f. — Eg dugi ikki at siggja, at tað ber til at greina okkara *Vatnsinga* av norr. *vazeng* f.: »Engstykke som ligger ved Vand« (Fritzner).

⁴⁾ NG. VII, s. 427.

⁵⁾ NG. XIII, s. 416.

⁶⁾ NG. V, s. 205.

⁷⁾ Sbr. FKortl., M. 48: *Ulingatangi*. — Eftir brævligum upplýsingum frá Poul F. Joensen og Páll J. Nolsøe verður í Froðbø altíð sagt *Uringa=tangi* og *=hálsur*.

plássini liggja eystanfyrir bygdina og heilt stutt frá hvørjum øðrum. Liðirnir =hálsur og =tangi í nøvnunum eru eyðskildir og so vanligir í staðanøvnum, at vit skulu ikki siga fleiri orð um teir her.¹⁾ Fyrri parturin av nøvnunum er meira torskilin, men má hava sama uppruna í báðum nøvnum og sipar helst til ein eldri form *Urð(ar)= enda= > *Urðinda=, sum við tíðini er vorðin til [ūriŋga=] og síðan til [ūliŋga=].²⁾ Um vit hava grein í okkara máli, hevur *Urð(ar)endi iva= leyst einaferð verið eitt serstakt staðanavn, ið hevur sipað til lendið undir Uringahálsi, har tað er ein fyrndargomul urð.³⁾ Uringatangi man so hava fingið navn eftir legu sínari nærhendis *Urð(ar)enda og/ella Uringahálsi. Í seinna falli er Uringatangi eitt stytt (elliptiskt) navn.

Fyribilsúrslitið av kanningum okkara av teimum fyra staða= nøvnunum er, at týðingarnar *Vatnsenda(=) og *Urð(ar)enda= hóva væl saman við lendið og leguna á staðanavnapláss= unum, at ljóðmyndin í navnaliðunum Vatns= og Urð= er reglulig eftir ljóðvækstrinum í Suðuroyarmáli, og at broyt= ingarnar e > i og nd > ng tykjast eisini at hava verið kendar í ljóðlinari støðu í navnaliðunum =end(=) í einstøkum norsk= um staðanøvnum.

Fyri at finna fleiri javndømi um ljóðvæksturin í navna= liði okkara =inga(=), mugu vit leita til eitt annað skyldmál. Í einstøkum donskum staðanøvnum, ið nú á døgum hava endingina =ing [ɪŋ], ber tað til at prógva, at henda endingin er runnin av orðinum ænde, tá ið hesi nøvnini eru skrift= fest í gomlum skjølum við navnaliðinum =ende ella =ændæ. Sum dømi skulu vit nevna Dissing (1433: Digsændæ), Sjerring (Vjb.: Syorændæ), Sperring (1418: Sperende) og

1) Sbr. t. d. Stn. Norð. viðv. hálsur (s. 134).

2) Broytingin r til l hevur helst samband við ljjóðið í =hálsur, og navnið Ulingahálsur er sostatt dømi um fjar-ljóðlíking (fjar=assimilatióin) av r=l til l=l.

3) Um Uringa= í nøvnum okkara sigur P. F. J., Froðbø: »Eg haldi, at navnið kemur av urðini, ið altíð hevur verið og er undir Uringa= hálsi« (sbr. viðm. 7, s. 60).

kanska *Hassing* (1329: Hasslund, 1444: Hæsende) og *Gerding* (1406: Gærende, 1390: Gærdyn).¹⁾

Í donskum og svenskum hava vit nokur dømi um ljóðs-
vøksturin *e > i* og/ella *nd > ng* [ŋ] í staðanövnum, har
seinni navnaliður ella slutur hevur annan uppruna enn í
okkara növnum. Soleiðis verður *sling*(s), *slinge* í teimum
donsku növnunum *Malling* (1245: Malend), *Allinge*, *Alling-
aabro*, *Øster=Alling* (1347: Østerallind) sett í samband við
orðið *lænde* (= norr. *lendi*).²⁾ Eisini tvey svensk staðanövn
sum *Draftinge* (1443: Draffthundha) og *Flattinge* (1390:
Flatunde) tykjast at bera boð um hjáljóðbroyting okkara.³⁾

At báðar tær nevndu ljóðbroytingarnar hava rakt øll trý
Norðurlanda-málini, síggja vit eisini av einum navnorði sum
nýno., svenskt *sanning* og eldri danskt *sanding*, sum er
runnið av norr. *sannendi*.⁴⁾

Nú skulu vit venda aftur til hitt føroyska málveldið og
vita, um har er ljóðliga nakar stuðul at fáa undir týðing
okkara av *sling*(s) < **senda*(s).

Sum er hava vit ikki funnið nakað beinleiðis prógv í
livandi føroyskum máli fyri broytingini *nd > ng* í ljóðlinari
støðu, men sum vit hava sæð, hevur hin øvugta ljóðbroyt-
ingin *ng > nd* sett spor eftir sær í Suðuroyarmáli í ljóðs-
myndini á staðanavninum *Ribbingamúli* (sbr. viðm. 3, s. 58),
og hetta er ikki einasta dømið í føroyskum. Jakob Jakobsen,
doktari, heldur t. d., at orðið *angr* m.: »bugt« er at finna
í staðanavninum *Saltangará* (í Eysturoynni): »nu alm. kaldet
Saltandará med overgang fra ng til nd, men skrevet »Salt«

¹⁾ Sí: Gunnar Knudsen: De danske Stednavne, í: Nordisk Kultur,
b. V, s. 88.

²⁾ Op. cit., s. 88.

³⁾ Sí: C. I. Ståhle: Studier över de svenska ortnamnen på *-inge* (Lund
1946, í: Skrifter utgivna av Kungl. Gustav Adolfs Akademien), s. 164
viðm. 1; sbr. eisini SEO., undir: *-inge*, *-unge*, *-unga*.

⁴⁾ Sí: Falk og Torp (Heidelberg 1911), undir: *sand*; sbr. eisini SEO.,
undir: *-ing*, har fleiri svensk dømi verða nevnd.

angeraa« eller »Salttangeraa« med tilknytning til ordet »tange«¹⁾ Í mannsnavninum *Ellindur* — sum tykist at vera fyrndargamalt í Suðuroynni (enn t. d. nýtt í Hvalbø og í Fámjin) — heldur Chr. Matras, at tvey norr. nøvn *Erlendr* og *Erlingr* eru blandað saman.²⁾ Í uppskrift Svabos av kvæðinum *Ellindur bóndi á Jaðri* hefur í hvussu so er hitt seinna norr. navnið bæði formin *Ellindur* (»Edlindur«) og *Ellingur* (»Edlingur«).³⁾ At báðar hesar hjáljóðabroytingarnar eru at finna í ljóðlinari støðu í sama máli, hava vit prógv um t. d. í donskum.⁴⁾ Tá ið nú hesi føroysku dømini, sum vit hava nevnt, skilliga vísa, at broytingin *ng* > *nd* hefur verið til í okkara máli, vilja vit halda, at tað ljóðfrøðiliga skuldi verið góð líkindi, at hin broytingin *nd* > *ng* hefur eisini verið til her. At hetta sjónarmið ikki er burtur av leið, síggja vit best av, at *d* kann í aðrari hjáljóðagreipu (*rd*) í før. broytast til *g* sum t. d. í lýsingarorðinum *rangvørgur* (sbr. nýisl. *ranghverfur* og nýno. *rangsnudd*, *rangvend*), sum má koma av einum eldri før. formi: *rangvørdur* < fornfør. **ranghverfðr* (viðv. ljóðbroyt. *hv* > *v* og *e* > *ø*, sbr. norr. *hvarmar* > før. (*eygna*)*varmar*, norr. *hverfa* < før. *hvørva*).

Viðvíkjandi broytingini av *e* til *i* í ljóðlinari støðu í føroyskum er tað eingin ivi, tí har eru fleiri dømi (vide supra: *Ellindur*). Soleiðis má t. d. eftirfestið *índi* í føroyskum navnordum (*ørindi* o. s. fr.) yvirhøvur vera komið av norr. eftirfestinum *endi*.⁵⁾

Tað er eyðvitað, at broytingin **nd* > *ng* í *ínga*(*z*) hefur ikki gjørt stóran vørr um seg í føroyskum staðanøvnum, men tað er kortini líkt til, at hon er at finna í einstøkum

1) Strejflys over de fær. stednavne, s. 71.

2) Sí: Stn. Norð., s. 41.

3) Sí: Matras: Svabos fær. Visehaandskrifter (Kbh. 1937–1943), s. 317–321 og navnalistan.

4) Nordisk Kultur, b. V, s. 88.

5) M. Hægstad: Færøymaalet, s. 92.

nøvnum eisini í hinum oyggjunum.¹⁾ Ljóðsøguliga bera broytingarnar *nd* > *ng* og *ng* > *nd* okkum boð um, at hesar ljóðgreipurnar kunnu í ljóðlinari støðu í einstøkum orðum vikna somikið í framburði, at tær koma at líkjast hvørjum øðrum ovnógv og verða tí umbýttar. Ljóðfrøðiliga hevur gongdin í hesum broytingunum ætlandi verið, at bæði *nd* og *ng* eru gjøgnum ljóðlíking (assimilación) komin ovnær *nn* í fyrstu syftu, men eru síðan vorðin til *ng* og *nd* gjøgnum »rang«-bøting (ella við orðum Hesselmans: »»oriktig« restitution«).²⁾

BÓKMENTIR

1. Blöndal, S.: Islandsk-dansk Ordbog, R. vík 1920–24.
2. Falk og Torp: Norwegisch-dänisches etymologisches Wörterbuch, Heidelberg 1910–11.
3. Fritzner, J.: Ordbog over det gamle norske Sprog, 2. Udg., Kri.a 1886–96.
4. Færøernes Kortlægning, En Historisk Fremstilling af N. E. Nørlund, í: Geodætisk Instituts Publikationer VI, Kbh. 1944.
5. Føroyar, givið út hevur: Dansk-færøsk Samfund, Kbh. 1958.
6. Grundtvig og Bloch: Lexikon færøense, Færøsk Ordbog, I–III. (Handrit í Kgl. bókasavninum í Kph.), Kbh. 1887–88.
7. Hellquist, E.: Svensk etymologisk ordbok, Tredje uppl., Lund 1957.
8. Hesselman, B.: Huvudlinjer i nordisk språkhistoria, í: Nordisk kultur, III–IV, Uppsala 1948–1953.
9. Hægstad, M.: Færøymaal, í: Vestnorske maalføre fyre 1350, II.2., Kri.a 1917.

¹⁾ Eftir upplýsingum frá Chr. Matras eru í hagapartinum Norðara-leiti, í Miðvági, nokur pláss, sum eita við *Einring*, *Hellan* við *Einring* og *Sýnan* við *Einring*. Bæði tey seinastu nøvnini hevur hann frá Mikkjál á Kyggi, sum hevur greitt frá, at har er á, sum helst av fyrstu tíð hevur itið antin **Ain Einrenda* [ɛrinda] ella bert **Einrenda* [ɛrinda]. Stutt frá henni er ein onnur á, sum fyri tað mesta rennur í *tveimum*, »hon man so hava itið **Ain Tvirenda*, men tað navnið er burturdeytt, og tað er hetta navnið – *Ain Einrenda* – nærum eisini« (M. á R./Chr. M.).

²⁾ Sbr. B. Hesselman: Huvudlinjer i nordisk språkhistoria, í: Nordisk Kultur III–IV, s. 336 f. – Viðv. ljóðlíkingini av *nd* > *nn* í før. stn., sbr. [lænninga, hænninga, mimm(n)a], av *Lendinga*, *Hendinga*, *Miðmunda*, í Stn. Norð., s. 49.

10. *Jacobsen og Matras*: Føroysk-donsk orðabók, Tórshavn 1927–28.
11. *Jakobsen, J.*: Strejflys over de fær. stednavne, í: Nordisk Tidsskrift for Filologi, 3. R., 17. B., Kbh.
12. *Jónsson, F.*: Bæjanöfn, í: Safn til sögu Íslands og íslenzkra bókmenta að fornu og nýju, Kph. og R.vík 1907–1915 (IV. b.).
13. *Knudsen, G.*: De danske Stednavne, í: Stedsnavn, Nordisk kultur, V, 1939.
14. *Matras, C.*: Stednavne paa de færøske Norðuroyar, í: Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie, III. R., 22. B., Kbh. 1932.
15. — Svabos fær. Visehaandskrifter, Kbh. 1937–1943.
16. *Rygh, O.*: Norske Gaardnavne, Kri.a 1897 ff.
17. *Ståhle, C. I.*: Studier över de svenska ortnamnen på *inga*, í: Skrifter utgivna av Kungl. Gustav Adolfs Akademien, Lund 1946.
18. *Svabo, J. C.*: Indberetninger fra en Reise i Færøe 1781 og 1782, givið út hefur: Selskabet til Udgivelse af færøiske Kildeskrifter og Studier, Kbh. 1959.
19. *Aasen, I.*: Norsk Ordbog, Kri.a 1873.

Uppískoyti.

Undir prentingini av greinastubbanum hevur H. D. Joensen, landslæknin, boðað mær frá, at *Vatnsendi* verður nýttur sum staðanavn heima á Sandi. Fyri at vera vísur í hesum hevur hann spurt seg fyri hjá Heimasandsfólki, Daniellu Olsen, cand. mag., og Demmusi Hentze, cand. jur., og úrlitið av kanningum teirra er, at hetta navnið verður nýtt í heimbygd teirra um fleiri pláss, ið liggja við vøtn, t. d. *Traðavatn* (*Sandsvatn*), *Gróthúsvatn* og *Hálsavøtn*.

Afturat hesum veit H. D. J. at siga frá, at í hansara heimbygdarmáli á Tvøroyri og í Heimansandsmáli eitur lýsingarorðið, sum eg havi nevnt sum dømi um broytingina av *rd* til *rg*, ikki *rangvørgur*, men bara *rangvordur* (seinni formurin er ikki nevndur í Føroysk-donsku orðabókini). — Týðing okkara av ljóðvøkstrinum í *rangvørgur* fær so statt beinleiðis stuðul úr livandi máli.

Meta vit hesar upplýsingar við tað, sum verður sagt í sjálvum greinasubbanum, mugu vit halda, at tær óbeinleiðis styðja staðanavnatýðingarnar munandi.